

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/97/43-54>

Ülvi İsmayilov

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
ulvimeded@gmail.com

Rüfət Əsədzadə

Azərbaycan Gənc Müəllimlər Assosiasiyası
anrufat@gmail.com

Aytac Ağarahimli

Azərbaycan Gənc Müəllimlər Assosiasiyası
Aytaj.agarahimli@gmail.com

Fəridə Həsənli

Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutu İnsan Resursları Mərkəzi
farida.hasanli@arti.edu.az

Nurlan İsmayilbəyli

Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi
nurlan.ismayilbayli@arti.edu.az

BAZA TƏHSİLİNİN YETƏRLİLİYİ İLƏ MÜƏLLİMLİK PEŞƏSİNƏ SADIQLIK ARASINDAKI ƏLAQƏ (GƏNC MÜƏLLİMLƏRƏ MÜNASİBƏTDƏ)

Xülasə

Bu tədqiqatın məqsədi gənc müəllimlərin aldıqları bazatəhsilinin yetərliyi ilə müəllimlik peşəsinə olan sadıqlıq arasındakı əlaqəni araşdırmaqdır. Tədqiqatın hədəf kütləsi 2022-2023-cü tədris ilində respublikanın müxtəlif regionlarında yerləşən ümumi təhsil müəssisələrində işləyən 35 minə yaxın gənc müəllimdir. Tədqiqatın fokus qrupunu bu populyasiyadan təsadüfi üsulla seçilmiş 878 müəllim təşkil edir. Tədqiqatda əlaqəli sorğu modelindən istifadə edilmişdir. Məlumatların toplanması üçün Kozikoğlu və Senemoğlu (2018) tərəfindən hazırlanmış “Bazatəhsilin Yetərliyinə Dair Müəllim Təəssüratı Ölçmə Vasitəsi” və “Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıq Ölçmə Vasitəsi”ndən istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri bazatəhsilinin yetərliyi ilə müəllimlik peşəsinə sadıqlıq arasında orta səviyyədə müsbət yöndə bir əlaqənin olduğunu göstərir. Bundan əlavə bazatəhsilinin yetərliyi müəllimlərin peşəyə olan sadıqlıyı üzərində təsirli olduğu görünmüşdür. Bazatəhsilinin yetərliyi müəllimlərin peşəyə olan bağlılığının 10%-ni, şagirdlərə olan bağlılığının 14%-ni və onların fədakarlıqlarının 12%-ni açıqlamışdır.

***Açar sözlər:** gənc müəllimlər, baza təhsilinin yetərliyi, müəllimlik peşəsinə sadıqlıq*

Ulvi İsmayilov

Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan
ulvimeded@gmail.com

Rufat Asadzadeh

Azerbaijan Young Teachers Association
anrufat@gmail.com

Aytaj Agharahimli

Azerbaijan Young Teachers Association
Aytaj.agarahimli@gmail.com

Farida Hasanli

Human Resources Center of the Education Institute of the Republic of Azerbaijan
farida.hasanli@arti.edu.az

Nurlan İsmayilbəyli

State Agency for Preschool and General Education
nurlan.ismayilbayli@arti.edu.az

The relationship between loyalty to the teaching profession and basic education sufficiency (in attitude to young teachers)

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between the adequacy of basic education received by young teachers and commitment to the teaching profession. The target population of the study is about 35 thousand young teachers working in general educational institutions located in different regions of the republic in the 2022-2023 academic year. The focus group of the study consists of 878 teachers randomly selected from this population. A linked survey model was used in the study. The "Measurement Tool for Teacher Impressions of Adequacy of Basic Education" and "Measuring Tool for Loyalty to the Teaching Profession" developed by Kozikoglu and Senemoglu (2018) were used to collect data.

The results of the study show that there is a moderately positive relationship between the adequacy of basic education and commitment to the teaching profession. In addition, it was seen that the adequacy of basic education has an effect on teachers' commitment to the profession. Adequacy of basic education explained 10% of teachers' commitment to the profession, 14% of their commitment to students, and 12% of their dedication.

Keywords: *young teachers, adequacy of basic education, commitment to the teaching profession*

Giriş

Təhsil bir sistem və sosial fenomendir. Bu fenomeni yaradan, onu bir sistem halına gətirən dəyişənlər düzgün təhlil edilməlidir. Təhsil siyasəti, təhsil fəlsəfəsi, kurikulum, məktəb mədəniyyəti, məktəb inzibatçısı, müəllimlər, tələbələr və valideynlər təhsilin əlaqəli olduğu sistemlərdən bəziləri sayıla bilər. Təhsil problemləri mürəkkəb bir proses kimi qarşımızda dayanır, çünki təhsil müxtəlif dəyişənləri ehtiva edir və bu sistemlərdə baş verən hər cür dəyişikliklərdən təsirlənir. Təhsilin bir səviyyəsində problem həm əvvəlki addımlara, həm də sonrakı addımlara təsir edir. Məsələn, məktəbəqədər təhsilin qeyri-adekvatlığı ibtidai təhsildə öz təsirini göstərir, öz növbəsində ibtidai təhsilin keyfiyyəti də orta təhsildə təsirlidir. Bu səbəbdən də əsas təhsildəki problemlərin təsiri həm orta təhsildə, həm ali təhsildə, həm də cəmiyyətdə əksini tapır.

Təhsil bütün dünyada dövlətlərin prioritet məsələsidir. Uşaqları məktəbdə saxlamaq və təhsilin keyfiyyətini artırmaq təşəbbüsləri böyümə və rifah ssenarisini dəyişə bilər. Sabit artıma nail olmaq və təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək üçün tədrisin planlaşdırılması, məktəbdaxili münasibətlərin balanslaşdırılaraq nizamlanması və müəllimlərin peşələrinə bağlılığı əsas amillərdəndir. Əzbər öyrənmədən müəllim və tələbələri cəlb edə biləcək konseptual metodlara keçid, bir mövzunun bəyənilib-bəyənilməməsi tədris metodlarının yenilənməsindən asılıdır. Daha yaxşı nəticə əldə etmək üçün tədris bacarıqları inkişaf etdirilməli və təkmilləşdirilməlidir.

Baza təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün müəssisə heyəti, valideynlər, ümumilikdə, bütün icmanın maraqlı tərəflərini bir araya gətirərək öz ideyalarını, problemlərini və həll yollarını bir-birləri ilə paylaşa biləcəkləri müəssisə icmasının yaradılması əhəmiyyətlidir. Beləliklə, bu, təhsil və tədris zamanı əlaqələrin, eyni zamanda məhsuldarlığın artmasında mühüm rol oynayacaqdır. Müsbət sosial qarşılıqlı əlaqə tədrisin keyfiyyətini yüksəltməklə yanaşı, öyrənənlərin akademik uğurlarına, sonrakı həyatlarında sağlam münasibətlərin, öyrənmə və məşğulluq səviyyələrinin yüksəldilməsinə, ümumilikdə isə tədris müəssisəsinin rifahı üçün çox vacibdir. Müsbət münasibətlər qurmaq üçün erkən təməlin olması vacibdir və məktəb burada mühüm rol oynaya bilər. Müəllimlərlə yaxşı münasibətlər şagirdlərin məktəb ictimaiyyətinə daha çox aidiyyət və əlaqə hiss etməsinə kömək edir və onları daha fəal iştirak etməyə təşviq edir.

Baza təhsilin keyfiyyətə təsir edən faktorlar bir digəri də müəllimlərin peşələrinə sadıqlığı və bağlılığıdır. Peşəkar bağlılıq insanın öz işinə münasibətidir. Fədakar müəllim xarakter və səriştə baxımından transformasiya olunmuş, öyrənənlərin öyrənmə üsullarına həssaslıqla yanaşan müəllim olmalıdır. Peşəyə bağlılıq faktorunun yüksək olması zamanı müəllimlər metodologiya və öyrətmə baxımından fərq yaradırlar. Eyni zamanda, şagirdlərin öyrənməsinə

bağlılıq və fədakarlıq kimi mənəvi keyfiyyətlər formalaşır. Peşəyə, tədrisə bağlılıq müəllimlərin tədris metodologiyasına, anlayışına, şəxsiyyətinə, xüsusiyyətlərinə və münasibətlərinə birbaşa və müsbət töhfə verəcəkdir. Öhdəlik təhsil uğurunda əsas rol oynayır. Bu kontekstdə belə qənaətə gəlmək olar ki, peşəyə sadıqlıq müəllimlərdə istək və motivasiyanı gücləndirir.

Halbesleben (2010) vurğulamışdır ki, sosial dəstək, muxtariyyət, özünü effektivlik və nikbinlik strukturlarından ibarət olan iş resursları işə bağlılığın öncülləridir. Bu səbəbdən də müəllimlərin öz peşələrinə bağlılıqlarında muxtariyyətin təsirli olacağı düşünülür. Yəni, tədris prosesində, kurikulumda, peşəkar inkişafda, peşəkar ünsiyyətdə müstəqilliyə malik olan müəllim öz peşəsinə daha çox bağlı olacaq, şagirdlərinə daha yüksək səviyyədə bağlılıq nümayiş etdirəcək, daha fədakar işləyəcək.

Müəllimlik peşəsində fədakarlıq təhsilalanların uğurlarını artırmaq üçün işə diqqət yetirmək və diqqətini peşəyə yönəltmək istəyidir. Müəllimlərin peşəkar fədakarlığı iki vəziyyəti ehtiva edir: işini çox bəyənmək və özünü təkmilləşdirmək üçün səy göstərmək. Müəllim işə təhsil vermək öhdəliyini hiss edir və buna görə də müəllim kimi şagirdlərinin öyrənməsinə üstünlük verir.

Robert Frid (2001) bu fikri dəstəkləyir və deyir ki, sevgi, həvəs ilə yanaşılan tədris və keyfiyyətli təhsil arasında əlaqə var. Səbəbləri aşağıdakı kimi sıralamaq olar:

- Müəllimin həvəsini dərk edən şagirdlər daha çox məşğul və diqqətli olacaqlar;
- Məşğulluq müəllimə effektiv metodologiya vasitəsilə əməkdaşlıq mühiti yaratmağa kömək edir və belə bir mühitdə şagird və müəllim arasında təbii qarşılıqlı əlaqə yaranır;
- Ehtiras və bağlılıq müəllimin təqdim etdiyi qarşılıqlı əlaqə və motivasiya sayəsində şagirdlərin dərslərdə fəal iştirakını artıracaq;
- Təkcə təhsili həyata keçirənlər deyil, həm də öyrənən və müəllim arasında formalaşan qarşılıqlı özünə hörmət sayəsində təhsili sinfin dörd divarından kənarında aparacaqlar;
- Müəllimlər daha çox yenilikçi olacaqlar ki, bu da tələbələrin cansıxıcı olmasının qarşısını alacaq.

Tədrisə bağlılıq müəllimlərin tədris metodologiyasına, anlayışına, şəxsiyyətinə, xüsusiyyətlərinə və münasibətlərinə birbaşa və müsbət töhfə verəcəkdir. Fədakarlıq, həvəslə silahlanmış müəllimlər təkcə öyrənənlər üçün deyil, həm də həmkarları üçün nümunə olacaqlar. Əslində, öyrənmə mühitlərinin bu təhsil praktikləri tərəfindən formalaşdırıldığını söyləmək olar.

Öhdəlik təhsil prosesində əsas rol oynayır. Bu kontekstdə belə qənaətə gəlmək olar ki, həyatımız istəklili və həvəsli müəllimlər sayəsində daha yaxşı formalaşır. Peşəyə sadıqlıq onlarda həvəs, istək və motivasiyanı alovlandırır. Bu cür pedaqoqlar və onların tələbələri üçün uğur problem deyil. Öz peşəsinin vurğunu olan müəllimlər şagirdlərinə və müəllimlik peşəsinə birbaşa təsir göstərirlər. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, belə müəllimlər yeni ideyaları həyata keçirəcəklər. Onlar heç vaxt sahib olduqları ilə kifayətlənməyəcəklər.

Yıldırma (Yıldırım, 2019) görə, peşəkar fədakarlığın üç alt ölçüsü var. Bunlar: peşəyə bağlılıq, şagirdə sədaqət və fədakar əməkdir. Müəllimlərin peşəyə bağlılığı təhsilverən tərəfindən öz işinə, şagirdlərin təhsilinə, tədris prosesinə və təhsil müəssisəsinə olan mənəvi təmənnaşını ifadə edir. Bu bağlılıq şagirdlərin öyrənmə prosesində daha yaxşı nəticələr əldə etməsinə, təhsil müəssisəsinin uğurlarına töhfə verməsinə, ümumilikdə təhsil sisteminə pozitiv təsir edir.

Bir insanın müəllimlik peşəsinə bağlılığına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən biləcək bir neçə amil var. Bu amillər fərddən fərddə dəyişə bilər və onların pedaqoq roluna sadıqlılığına həm müsbət, həm də mənfi təsir göstərə bilər. Müəllimlik peşəsinə bağlılığa təsir edən bəzi əsas amillər bunlardır:

- İş məmnuniyyəti: müəllimlər işlərindən məmnunluq duyduqda onların peşələrinə sadıq qalma ehtimalı daha yüksəkdir. Müsbət təcrübələr, nailiyyət hissi və şəxsi məmnunluq daha yüksək iş məmnuniyyətinə təsir edir.
- Dəstəkləyici iş mühiti: müəllimlərin töhfələrini qiymətləndirən, peşəkar inkişaf imkanlarını təmin edən və açıq ünsiyyəti təşviq edən dəstəkləyici və əməkdaşlıq mühiti müəllimlik peşəsinə daha güclü bağlılığı artırır.
- Şagirdlərlə münasibətlər: şagirdləri ilə müsbət münasibət quran və onların inkişafına və tərəqqisinə şahidlik edən müəllimlər öz peşələrinə daha çox bağlılıq hiss edirlər.

• Daxili motivasiya: şagirdlərin təhsili, tərbiyəsi və həyatında fərq yaratmaq üçün həqiqi şövqlə motivasiya olunan müəllimlər daha yüksək motivasiya nümayiş etdirirlər.

• Effektiv liderlik: təhsil müəssisələrində güclü və effektiv liderlik müəllimlərin öhdəliklərinə təsir edə bilər. Rəhbərlik və istiqamət verən dəstəkləyici və uzaqgörən liderlər müəllimlərin öz peşələrinə bağlılığını artırır.

• Muxtariyyət və səlahiyyətlərin verilməsi: müəllimlərə öz siniflərində muxtariyyət və səlahiyyət verildikdə, kurikulumun hazırlanmasına töhfə vermək imkanı yaratdıqda onların öz peşələrinə bağlılıqları artar.

• Tanınma və rəğbətləndirmə: çətin işlərinə və töhfələrinə görə tanındıqlarını və rəğbətləndirildiklərini hiss edən müəllimlərin sadıq qalma ehtimalı daha yüksəkdir. Şagirdlər, valideynlər, həmkarlar və idarəçilərin təşəkkürləri onların peşəyə bağlılıqlarına müsbət təsir göstərə bilər.

• Karyera inkişafı: peşəkar inkişaf, davamlı öyrənmə və karyera imkanları daha yüksək məmnunluq səviyyəsinə çatmağa kömək edə bilər. Peşəkar inkişafı üçün imkanlar əldə edən müəllimlər peşələrinə daha sadıqdirlər.

Bu amillər bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olub, bir-birinə təsir edərək fərdin müəllimlik peşəsinə bağlılığını formalaşdırır. Təhsil müəssisələri müxtəlif vasitələrlə, o cümlədən peşəkar inkişaf imkanlarının təmin edilməsi, inzibati işlərin azaldılması, rəğbətləndirmə və iş və şəxsi həyatın balanslaşdırılmasının təşviqiylə müəllimlərin öhdəliklərini inkişaf və davam etdirən mühitin yaradılmasında rol oynayırlar.

Peşəyə bağlılığı yüksək və aşağı olan müəllimlərin arasında kəskin fərq vardır. Belə ki, peşəkarlıq səviyyəsi yüksək və peşəkar öhdəliyi aşağı olan müəllimlər arasında aparılmış müşahidələrə əsasən, peşəyə bağlı olan müəllimlərin dərslərinə elmlə yanaşı, dəyərlərini də qatdıqları, sinif daxilində motivasiyalı mühit formalaşdırdıqları aşkarlanmışdır. Tədris prosesini yeni fəaliyyətlərlə zənginləşdirdikləri müəyyən olmuşdur. Bu həmin müəllimlərin peşədə uğur qazanmalarında mühüm meyardır (Bakker, Schaufeli, Leiter, Taris, 2008: 187-200).

Məlumdur ki, hər bir müəllimin işinə olan sevgisi və sadıqlığı eyni olmayacaqdır. Bu onların fərqli motivasiyalar və maraqlarının olmasına görə müxtəliflik təşkil edir. Belə ki, peşə sadıqlığı peşəkar inkişaf və iş şəraitinə bağlı olaraq dəyişə bilər. Müəllimlərin peşə sadıqlığını təmin etmək üçün əsas məsələlərdən biri onların təhsilini artırmaq, konfranslara və seminarlara iştirak etmələrinə şərait yaratmaq, yeni təhsil proqramlarından yararlanmalarına dəstək göstərmək və peşəkar şəbəkələrini genişləndirməkdir. İnkişaf imkanları müəllimlərin motivasiyasını artırır və onların peşəyə sadıqlığını dəstəkləyir.

Tədqiqatın məqsədi.

Bu tədqiqatın məqsədi gənc müəllimlərin aldıkları bazatəhsilinin yetərliyi ilə müəllimlik peşəsinə olan sadıqlıq arasındakı əlaqəni araşdırmaqdır. Bundan əlavə bazatəhsilinin yetərliyi müəllimlik peşəsinə sadıqlıq üzərində hər hansı bir təsirinə olub olmadığını müəyyən etməkdir.

Tədqiqatın aktuallığı.

Təhsilin əsas məqsədi şagirdlərin var olan potensialını üzə çıxarmaq və inkişaf etdirməkdir. Bu prosesdə ən önəmli fəaliyyət müəllimlərin üzərinə düşməkdir. Çünki keyfiyyətli təhsil üçün müəllimlərin keyfiyyət göstəricisi əsas amildir. Bu səbəblə müəllimlərin peşə fəaliyyətinə başlamadan öncə aldıkları bazatəhsilinin keyfiyyəti böyük əhəmiyyət daşımaqdadır. Alınan təhsilin müəllimlik fəaliyyəti dövründə yetərli olub olmaması müəllimin peşəsinə olan münasibətini də formalaşdırmaqdadır.

Müəllimin peşə fəaliyyətinə başlamadan öncə aldığı keyfiyyətli bazatəhsili, onun müəllimlik fəaliyyəti dövründə qarşılaşdığı çətinliklərin, problemlərin həllində, digər həmkar və tərəfdaşlarla münasibətlərində əhəmiyyətlidir.

Elmi ədəbiyyatı incələdiyimizdə ölkəmizdə istər bazatəhsilinin yetərliyi ilə bağlı, istərsə də müəllimlik peşəsinə sadıqlıqla bağlı elmi tədqiqatların olmadığı müəyyən edilmişdir. Bu mənada həyata keçirdiyimiz bu tədqiqatın önəmli olduğunu, bundan sonra bu mövzularda həyata keçiriləcək tədqiqatlar üçün bir mənbə olacağını düşünürük.

Tədqiqat metodu.

Tədqiqatda bu başlıq altında istifadə edilən tədqiqat modeli, tədqiqata qatılan gənc müəllimlərin özəllikləri, tədqiqatda istifadə edilən ölçmə meyarları, istifadə edilən proqram və analizlərdən bəhs edilmişdir.

Tədqiqat modeli.

Bu tədqiqatda sorğu üsullarından əlaqəli sorğu modeli istifadə edilmişdir. Bu metod iki və daha artıq dəyişkən arasındakı dəyişikliyin varlığını və yaxud dərəcəsini müəyyən etməyi hədəfləyir. Belə ki, bu tədqiqatda əsas və asılı olmaqla iki dəyişkən vardır. Bazatəhsilinin yetərliyi tədqiqatda əsas dəyişkən, müəllimlik peşəsinə sadıqlıq isə asılı dəyişkəndir.

Tədqiqatda gənc müəllimlərə münasibətdə bazatəhsilinin yetərliyi (tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər) ilə müəllimlik peşəsinə sadıqlıq (peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fədakarlıq) arasında əlaqənin olub olmaması incələnmişdir. Bundan əlavə bazatəhsilinin yetərliyinin (tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər) müəllimlik peşəsinə sadıqlıqın alt faktorları olan peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fədakarlıq üzərində əhəmiyyətli bir təsirin olub olmadığı da təhlil edilmişdir.

Populyasiya və fokus qrupu.

Tədqiqatın hədəf kütləsi 2022-2023-cü tədris ili üzrə respublikanın müxtəlif ümumi təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən gənc müəllimlərdir. Gənc müəllimlərin yaşı 17-35 yaş aralığında dəyişməkdədir. Belə ki qeyd edilən yaş aralığında respublikanın ümumi təhsil müəssisələrində 35 minə yaxın müəllim fəaliyyət göstərir. Araştırmada təsadüfi nümunə seçmə metodundan istifadə edilmişdir. Təsadüfi seçmə populyasiyadakı hər bir elementin bərabər şans və seçilmə ehtimalına malik olduğu bir üsuldür. Bu üsulla tədqiqata 878 gənc müəllim qatılmışdır. Tədqiqata qatılan gənc müəllimlərin bəzi özəllikləri aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 1: Müəllimlərin cinsiyyət, ailə vəziyyəti, yaş, təhsil pilləsi, işlədikləri müəssisənin yerləşdiyi ərazinin statusu və pedaqoji stajları ilə bağlı sayları və faizlə ifadəsi.

Dəyişkənlər	Qruplar	N	%
Gender	Qadın	779	88,7
	Kişi	99	11,3
Ailə vəziyyəti	Evli	631	71,9
	Subay	247	28,1
Yaş	16-20	7	0,8
	21-25	179	20,4
	26-30	345	39,3
	31-36	347	39,5
Təhsil pilləsi	Orta peşə-ixtisas təhsili	155	17,7
	Ali təhsil	723	82,3
İşlədiyi müəssisənin yerləşdiyi ərazinin statusu	Kənd	493	56,2
	Qəsəbə	104	11,8
	Şəhər	281	32
Pedaqoji staj	1 ilə qədər	123	14
	1-3 il	208	23,7
	3-5 il	159	18,1
	5-10 il	229	26,1
	10 ildən çox	159	18,1

Cədvəldən görüldüyü kimi tədqiqata qatılan müəllimlərin 88%-dən artığını qadın müəllimlər təşkil edir. Müəllimlərin 17,7%-i orta ixtisas təhsillidir. Müəllimlərin işlədikləri ümumi təhsil

müəssisəsinin yerləşdiyi yerin statusuna nəzər saldıığımızda, 32%-nin şəhər/rayon mərkəzində yerləşən ümumi təhsil müəssisəsindən olan müəllimlər olduğunu görürük. Pedaqoji stajı 10 ildən artıq olan müəllimlər digər qruplara nisbətdə sayca üstünlük (26.1%) təşkil edir.

Məlumat toplama vasitələri.

Tədqiqatda gənc müəllimlərin bazatəhsilinin müəllimlik peşəsi üçün yetərliyi müəyyən etmək üçün “Bazatəhsilin Yetərliyinə Dair Müəllim Təəssüratı Ölçmə Vasitəsi” və müəllimlərin peşələrinə olan bağlılığını müəyyən etmək üçün isə “Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıq Ölçmə Vasitəsi” istifadə edilmişdir. Bundan əlavə müəllimlərin bəzi özəlliklərini müəyyən etmək üçün tədqiqatçı tərəfindən hazırlanmış anket formasından istifadə edilmişdir.

Baza təhsilin yetərliyinə dair müəllim təəssüratı ölçmə vasitəsi.

Ölçü meyarı Kozikoğlu və Senemoğlu (2018) tərəfindən inkişaf etdirilmişdir. 5-li Likert tipində olan meyar 25 maddədən və iki alt faktordan ibarətdir. Ölçmə vasitəsinin dərəcələndirilməsi “Qeyri-kafi” ilə “Çox yüksək səviyyədə” arasında dəyişir. Alt faktorlar “tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi” və “Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər”dir. Tədqiqatçılar ölçmə vasitəsinin quruluşunun uyğunluğunu müəyyən etmək üçün Açıqlayıcı Faktor Analizi (AFA) nəticələrindən istifadə etmişdirlər. Belə ki, toplam varyasiyanın 53.69%-ni açıqlayan və 25 maddədən ibarət iki faktorlu quruluşu əldə etmişdirlər.

Ölçmə vasitəsinin etibarlılığını müəyyən etmək üçün tədqiqatçılar tərəfindən Cronbach Alpha güvənlik katsayısı nəticələrinə baxılmışdır. Ölçmə vasitəsinin bütünü üçün Cronbach Alpha katsayısı 0.94, alt faktorlardan tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilmə üçün 0.94 və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər alt faktoru üçün isə 0.89 olaraq müəyyən edilmişdir. Həyata keçirilən bu çalışmada isə Cronbach Alpha dəyəri ölçmə vasitəsinin tamamı üçün 0.98, tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi alt faktoru üçün 0.95 və Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər alt faktoru üçün isə 0.98 olaraq tapılmışdır.

Müəllimlik peşəsinə sadıqlıq ölçmə vasitəsi.

Türkiyəli tədqiqatçılar Kozikoğlu və Senemoğlu (Kozikoglu, Senemoglu, 2018: 2614-2625) tərəfindən inkişaf etdirilən meyar 5-li Likert tipində olub, 20 maddə və üç alt faktordan ibarətdir. Ölçmə vasitəsinin qiymətləndirilməsi “Heç razı deyiləm” ilə “Tamamilə razıyam” arasında dəyişir. Ölçmə vasitəsinin quruluşunun uyğunluğunu müəyyən etmək üçün tədqiqatçılar tərəfindən həyata keçirilən Açıqlayıcı Faktor Analizi (AFA) nəticəsində cəmi varyasiyanın 58.27%-ni açıqlayan 20 maddədən ibarət 3 faktorlu bir quruluş əldə edilmişdir. Ölçmə vasitəsinin alt faktorları “Peşəyə bağlılıq”, “Şagirdlərə bağlılıq” və “Fədakarlıq”dır. Tədqiqatçılar ölçmə vasitəsinə hazırlayarkən Cronbach Alpha dəyərini hesablamışdılar. Belə ki, Cronbach Alpha dəyəri ölçmə vasitəsinin bütünü üçün .90, birinci faktor üçün .92, ikinci faktor üçün .86 və üçüncü faktor üçün isə .70 olaraq müəyyən edilmişdir. Bu tədqiqatda isə ölçmə vasitəsinin Cronbach Alpha dəyəri peşəyə bağlılıq alt faktoru üçün .95, şagirdlərə bağlılıq alt faktoru üçün .92, fədakarlıq alt faktoru üçün .88 və ölçmə vasitəsinin bütünü üçün isə .96 olaraq tapılmışdır.

Məlumatların qiymətləndirilməsi və analizi.

Tədqiqatın məqsədi gənc müəllimlərin bazatəhsilinin keyfiyyəti ilə onların peşələrinə olan sdaqəti arasındakı əlaqəni incələməkdir. Bundan əlavə gənc müəllimlərin baza təhsilinin keyfiyyətinin onların peşələrinə olan sdaqəti üzərində təsiri olub olmadığı da maraq mövzusu olduğu üçün tədqiqata araşdırma mövzusu olmuşdur.

Tədqiqatda ilk öncə toplanan məlumatların normal paylanıb paylanmadığını müəyyən etmək üçün Normallıq Testi (Test of Normality) nəticələrindən istifadə edilmişdir. Testə aid məlumatlar aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 2: Baza təhsilin yetərliyinə dair müəllim təəssüratı ölçmə vasitəsi və müəllimlik peşəsinə sadıqlıq ölçmə vasitələrinin aldıqları balların normallıq testi nəticələri

Faktorlar	N	p	Ortalama	SS	Medyan	Qiymətləndirmə
Tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi	878	0.000	3.82	1.19	4.18	Razıyam
Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər	878	0.000	3.91	1.21	4.33	Razıyam
Peşəyə bağlılıq	878	0.000	4.65	0.75	5	Tamamilə razıyam
Şagirdlərə bağlılıq	878	0.000	4.59	0.71	4.87	Tamamilə razıyam
Fədakarlıq	878	0.000	4.56	0.74	5	Tamamilə razıyam

Normallıq testi nəticələrinə nəzər saldıığımızda, p dəyərinin 0.05-dən kiçik olduğu ($p < 0.05$) görünür. Göründüyü kimi orta bal və median dəyərləri də bir birindən fərqlidir. Gənc müəllimlər bazatəhsilinin yetərliyinə alt faktorları olan tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər faktorlarını “razi” səviyyəsində, peşəyə sadıqlıq ölçmə vasitəsinin alt faktorları olan peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fədakarlıq alt faktorlarında isə “tamamilə razı” səviyyəsində dəyərləndirmişdirlər.

Nəticə

Bu bölmədə həyata keçirilən anlizlərdən ortaya çıxan nəticələrə yer verilmişdir. İlk öncə bazatəhsilinin yetərliyinə dair müəllimlərin təəssüratı ölçmə vasitəsinin alt faktorları olan tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər faktorları ilə müəllimlik peşəsinə sadıqlıq ölçmə vasitəsinin alt faktorları olan peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fədakarlıq alt boyutları arasında hər hansı bir əlaqənin olub olmaması test edilmişdir. Anlizlər aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 3: Baza təhsilin yetərliyinə dair müəllim təəssüratı ölçmə vasitəsi və müəllimlik peşəsinə sadıqlıq ölçmə vasitələrinin aldıqları ballara dair korrelyasiya test nəticələri

Dəyişənlər	Dəyərlər	Peşəyə bağlılıq	Şagirdlərə bağlılıq	Fədakarlıq	Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıq
Tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi	R	.317**	.367**	.343**	.369**
	P	0.000	0.000	0.000	0.000
Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər	R	.283**	.360**	.304**	.343**
	P	0.000	0.000	0.000	0.000
Baza təhsilin Yetərliyinə Dair Müəllimlərin Təəssüratı	R	.315**	.376**	.340**	.372**
	P	0.000	0.000	0.000	0.000
* $p < .05$; ** $p < .01$					

Cədvəl 3-də baza təhsilinin yetərliyi ilə müəllimlik peşəsinə sadıqlıq arasında bir əlaqənin olub olmadığına dair Korrelyasiya testinin nəticələri verilmişdir. Cədvəldən də göründüyü kimi baza təhsilinin yetərliyinə alt faktorları olan tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər,

həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər alt faktoru ilə müəllimlik peşəsinə sadıqlıyın alt faktorları olan peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fərqlilik arasında pozitiv yöndə bir əlaqə vardır. Əlaqənin gücünə nəzər saldıığımızda sadəcə şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər alt faktoru ilə peşəyə bağlılıq alt faktoru arasında zəif dərəcədə bir əlaqənin olduğu, qalan digər hallarda orta səviyyədə pozitiv istiqamətli bir əlaqənin olduğu görünür.

Gənc müəllimlərin baza təhsilinin yetərliliyinin onların müəllimlik peşəsinə sadıqlıyını üzərində hər hansı bir təsirinə olub olmadığını müəyyən etmək üçün Xətti Reqrəssiya Analizi nəticələrinə baxılmışdır. Belə ki, ilk öncə bazatəhsilinin yetərliliyinin müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının ilk alt faktoru olan peşəyə bağlılıq faktoru üzərində hər hansı təsirinə olub olmadığı test edilmişdir. Aşağıdakı cədvəldə analizə dair məlumatlar verilmişdir.

Cədvəl 4: Bazatəhsilin yetərliliyinin müəllimlik peşəsinə sadıqlıyın alt faktoru olan peşəyə bağlılıq faktoru üzərindəki təsirini göstərən statistik nəticələr

Dəyişkən	R ²	F	p	Faktorlar	β	t	P
Baza təhsilin Yetərliyi	0.101	49.046	0.000	Tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi	0.286	4.509	0.000
				Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər	0.36	0.562	0.574
Asılı Dəyişkən: Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıyın Alt Faktoru Olan Peşəyə Bağlılıq							

Cədvəl 4-də gördüyümüz kimi baza təhsilinin yetərli olmasının müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının alt faktoru olan peşəyə bağlılıq üzərində təsiri ($p < 0.05$) vardır. Belə ki, gənc müəllimlərin peşəyə bağlılığının 10%-ni onların aldıkları baza təhsilinin yetərliyi açıqlamaqdadır. Xüsusilə bazatəhsilinin yetərliliyinin alt faktoru olan tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi alt faktoru əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərməkdədir.

Baza təhsilinin yetərliliyinin müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının ikinci alt faktoru olan şagirdlərə bağlılıq faktoru üzərində hər hansı təsirinə olub olmadığı test edilmişdir. Testə dair nəticələr cədvəl 5-də verilmişdir.

Cədvəl 5: Baza təhsilin yetərliliyinin müəllimlik peşəsinə sadıqlıyın alt faktoru olan şagirdlərə bağlılıq faktoru üzərindəki təsirini göstərən statistik nəticələr

Dəyişkən	R ²	F	p	Faktorlar	β	t	P
Baza təhsilin Yetərliyi	0.142	72.385	0.000	Tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi	0.286	3.504	0.000
				Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər	0.36	2.789	0.005
Asılı Dəyişkən: Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıyın Alt Faktoru Olan Şagirdlərə Bağlılıq							

Baza təhsilinin yetərliliyinin müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının alt faktoru olan şagirdlərə bağlılıq faktoru üzərində hər hansı bir təsirinə olub olmadığını müəyyən etmək üçün həyata keçirilən xətti reqrəssiya analizi nəticəsində, bazatəhsilinin yetərliliyinin şagirdlərə bağlılıq faktoru üzərində təsirinə olduğu ($p < 0.05$) müəyyən edilmişdir. Belə ki, müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının alt faktoru olan şagirdlərə bağlılıq faktorunun 14%-ni bazatəhsilinin yetərliyi açıqlamaqdadır. Bazatəhsilinin hər iki faktoru şagirdlərə bağlılıq faktoru üzərində əhəmiyyətli dərəcədə təsirə malikdir.

Baza təhsilinin yetərliliyinin müəllimlərin peşəyə sadıqlıyının üçüncü alt faktoru olan fədakarlıq faktoru üzərində hər hansı təsirinə olub olmadığı test edilmişdir. Testə dair nəticələr cədvəl 6-da verilmişdir.

Cədvəl 6: Baza təhsilin yetərliyi üçün müəllimlik peşəsinə sadıqlıq alt faktorunu olan fədakarlıq faktorunu üzərindəki təsirini göstərən statistik nəticələr

Dəyişkən	R ²	F	p	Faktorlar	β	t	P
Baza təhsilin Yetərliyi	.118	58.415	0.000	Tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi	.316	5.023	0.000
				Şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlər	.031	.499	.618
Asılı Dəyişkən: Müəllimlik Peşəsinə Sadıqlıq Alt Faktoru Olan Fədakarlıq							

Cədvəldən də görüldüyü kimi p dəyəri 0.05-dən kiçikdir ($p < 0.05$), yəni bazatəhsilin yetərliyi üçün müəllimlərin peşəyə sadıqlıq alt faktorunu olan fədakarlıq faktorunu üzərində təsiri vardır. Bazatəhsilin yetərliyi fədakarlıq alt faktorunun 12%-ni açıqlamaqdadır. Bazatəhsilin alt faktorları arasında tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi faktorunu əhəmiyyətli dərəcədə təsir gücünə malikdir.

Müzakirə və təkliflər.

Tədqiqatın məqsədi gənc müəllimlərin peşəyə başlamadan öncə aldıkları baza təhsilin yetərliyi olub olmadığını onlara münasibətdə tədqiq etmək, eyni zamanda baza təhsili ilə müəllimlərin peşəyə olan sadıqlıq arasındakı əlaqəni araşdırmaqdır. Bundan əlavə baza təhsilin müəllimlərin peşələrinə olan sadıqlıq nə dərəcədə təsir etdiyi də tədqiqatın nəticələri arasında yer almışdır (Chelik, 2008).

Əldə edilən nəticələr gənc müəllimlərə münasibətdə baza təhsilin yetərliyi olduğunu göstərir. Belə ki, tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi və şagirdlər, həmkarlar, idarəçilər, valideynlər və cəmiyyətlə münasibətlərdə daha öncə aldıkları təhsilin yetərliyi olduğunu müəllimlərin böyük əksəriyyətinin baza təhsilin yetərliyiindən razı olduqları müəyyən edilmişdir.

Elmi ədəbiyyatı araşdırdığımızda əldə edilən nəticələrə bənzər nəticələrin olduğunu görürük. Öner (2020) Türkiyənin Aydın şəhərində 304 müəllimlə həyata keçirdiyi tədqiqatda da gənc müəllim namizədlərin baza təhsilin "razı" dərəcədə qiymətləndirildiyi nəticəsini əldə etmişdir. Yenə, bir başqa tədqiqatda gənc müəllimlərin fəaliyyətə başladıkları təhsil müəssisəsində işləyən həmkarlarından gördükləri yaxın və səmimi davranışların onların sonrakı davranışları üzərində müsbət təsirə sahib olduğunu qeyd edir (Barbara, Grady, 2007). Herbet (2002), Michel (Michel, Saracalolu, 2013) tədqiqatlarında oxşar nəticələr əldə etmişdir.

Bəzi tədqiqatlarda isə əldə edilən nəticələr bu tədqiqatla paralellik təşkil etməməkdədir. Kozikoğlu (Kozikoglu, 2016) Türkiyənin 4 şəhərində (İstanbul, Konya, Qaziantep və Van) 942 gənc müəllimlə həyata keçirdiyi tədqiqatda müəllimlərin tədrisin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi mərhələsində, sinifin idarə edilməsi mərhələsində, həmkarlar və rəhbərlərlə münasibətlər mövzusunda çətinliklə qarşılaşdıqlarını müəyyən etmişdir. Saracalolu, Örer və Savcı (Saracalolu, Örer, Sivaci, 2018) tərəfindən həyata keçirilən tədqiqatda da müəllimlərin peşəyə başladıkları ilk illərdə tədrisi planlama və həyata keçirilmə mərhələsində və sinfin idarə edilməsində çətinlik yaşadıklarını qeyd edir. Dickson və dig. (Dickson, Riddlebarger, Stringer, Tennant, Kennetz, 2014: 2-10) də çalışmalarında yeni fəaliyyətə başlayan gənc müəllimlərin tədris proqramının icrasında, dərslər vəsaiti tapmaqda, sinifi idarə etməkdə, həmkarlar, rəhbərlər və valideynlərlə münasibət qurmaqda çətinlik çəkdiklərini ifadə etmişdirlər. Müxtəlif ölkələrdə həyata keçirilən bəzi tədqiqatlarda (Roehrig, Pressley, Talotta, 2002; Jeanlouis, 2004; Erdemir, 2007: 135-149; Kavas, Bugay, 2009: 13-21; Sari, Altun, 2015: 213-226) da gənc müəllimlərin qeyd edilən mövzularla bağlı çətinlik yaşadıkları müəyyən edilmişdir. Gənc müəllimlərin müəllimlik peşəsinə olan bağlılığı, sadıqlıq ilə bağlı analiz nəticələrində, müəllimlərin yüksək dərəcədə ("tamamilə razıyam") peşəyə sadıq olduqları müəyyən edilmişdir. Gənc müəllimlərin böyük əksəriyyəti çalışdıqları müəllimlik peşəsinə və şagirdlərinə bağlı olduqlarını, eyni zamanda fədakar olduqlarını ifadə etmişdirlər. Gənc müəllimlərin peşəyə olan sadıqlıqının yüksək dərəcədə olması, müəllimlik peşəsinin fərqliliyi ilə bağlıdır. Çünki bu peşəni seçən şəxslərin böyük əksəriyyəti fədakar, işlərini böyük istəklə həyata

keçirən insanlardır. Bundan əlavə uğur əldə etmək üçün fədakarlıq, səbr və davamlı işləmək, çalışmaq tələb edən müəllimlik peşəsində sevərək və istəyərək çalışmaq önəm daşımaqdadır. Müəllimlərin öz peşələrinə qarşı olan müsbət münasibətləri də onların peşəyə olan sadıqlığını artırmaqdadır. Bir çox tədqiqatlar bu tədqiqatla (Celep, Bulbul, Tunc, 2000: 79-86; Zog, 2007; Karagoz, 2008; Turhan, Demirli, Nazik, 2012: 179-192; Michel, 2013; Kizil, 2014; Delima, 2015: 1-12; Kozikoglu, Senemoglu, 2018: 2614-2625; Kandemir, 2019; Coban, 2020; Pehlivan-Kapan, 2020; Bulbul, 2021; Abay, 2021; Kayadelen, 2022; Kilic, 2023) paralellik təşkil etməkdədir. Belə ki, Kayadelen (Kayadelen, 2022) Türkiyənin İzmir şəhərində müxtəlif ümumi təhsil müəssisəsində çalışan 443 müəllimin iştirakı ilə həyata keçirdiyi tədqiqatda müəllimlik peşəsinə sadıqlığın alt amilləri olan peşəyə bağlılıq, şagirdlərə bağlılıq və fədakarlıq faktorlarının hər birini yüksək qiymətləndirdiyini müəyyən etmişdir. Kozikoglu (Kozikoglu, 2016) gənc müəllimlərlə apardığı tədqiqatda müəllimlərin özlərini müəllimlik peşəsinə bağlı hiss etdiklərini və analizlər nəticəsində gənc müəllimlərin peşəyə sadıqlığının yüksək olduğunu müəyyən etmişdir. Bozdaş (Bozdash, 2013) 406 ibtidai sinif müəllimi ilə həyata keçirdiyi tədqiqatda müəllimlərin peşəyə sadıqlığının aşağı səviyyədə olduğunu müəyyən etmişdir.

Gənc müəllimlərin müəllimlik peşəsinə başlamadan öncə aldıkları baza təhsilinin yetərliyi ilə onların peşələrinə olan sadıqlığı arasında əlaqəni müəyyən etmək üçün həyata keçirilmiş analizlərin nəticəsi olaraq orta səviyyədə pozitiv istiqamətli əlaqənin olduğu müəyyən edilmişdir. Yəni, alınan təhsilin keyfiyyəti yüksəldikcə müəllimlərin peşəyə olan sədaqəti artmaqdadır.

Koçyiğit və Eǧmir (Kocuyigit, Eǧmir, 2019) tədqiqatlarında müəllimlərin peşə fəaliyyətinə başlamadan öncə aldıkları baza təhsilinin nəzəri biliklər baxımından yetərli olduğunu, ancaq metodiki cəhətdən alınan biliklərin kifayət etmədiyini, tələbələrin valideynlər və şagirdlərlə bağlı kifayət qədər biliklərə yiyələnmədən məzun olduqlarını qeyd edir. Ölkəmizdə də pedaqoji kadr hazırlayan ali təhsil müəssisələrində nəzəri biliklərin öyrədilməsi qənaətbəxş olsa da, metodiki biliklər və pedaqoji təcrübə keçmə prosesinin yetərli olmadığı qeyd edilə bilər. Təlim-tədris prosesində pedaqojik bacarıqlardan ziyadə, plan-proqram, vaxtın idarə edilməsi və sinifdə davranış qaydaları kimi detallara diqqət yetirən müəllimlər şagirdlərinə lazimi səviyyədə faydalı ola bilməməkdədirlər. Nəticədə şagirdlərin motivasiyası düşdüyü üçün keyfiyyətli öyrənmə prosesi təmin edilməməkdədir (Ainley, Luntley, 2007: 1127-1138). Bu mənada pedaqoji kadr hazırlayan ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində nəzəri biliklərlə bərabər, metodika və metodologiyanın daha dərindən öyrədilməsi, müasir dövrdə müəllimlik peşəsi üçün vacib olan səriştələrin, bacarıqların qazandırılması peşə fəaliyyəti dövründə onların peşəyə olan bağlılığını artıracaqdır. Klassen və Chiu (Klassen, Chiu, 2011: 114-129) effektiv tədris strategiyaları və sinif idarəetməsi ilə peşəyə sadıqlıq arasında əlaqənin olduğunu qeyd edir. Turhan, Demirli və Nazik (Turhan, Demirli, Nazik, 2012: 179-192) isə ibtidai sinif müəllimləri ilə həyata keçirdikləri tədqiqatda müəllimlərin peşələrini sevdiklərini, uğur qazanmaq üçün çalışdıqlarını və peşələrinə dəyər verdiklərini, ancaq fəaliyyətləri zamanı çətinlik çəkdiklərini və müəllimlik statusunun cəmiyyətdə yetərli görmədiklərini müəyyən etmişdir. Fried (Fried, 2000: 187-200) müəllimlərin peşələrinə olan sədaqətini artıracaq üç əsas faktorun bunlar olduğunu qeyd edilir; müəllimlərin öz peşələri ilə bağlı yüksək biliyə sahib olması və peşəsinə hakim olması, dünyada baş verən ən son hadisələrə və texnoloji yeniliklərə maraq göstərməsi və şagirdlərə olan sevgisi (Guner, 2006).

Nəticə

Tədqiqatdan əldə edilmiş nəticələr əsasında aşağıdakılar təklif edilir:

Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində sinfin idarə edilməsi, şagirdlərlə iş, valideynlərlə iş, emosional zəkanın inkişaf etdirilməsi, müasir təlim üsulları, məktəbdaxili sənədlər, uşaq təhlükəsizliyi (fiziki və mənəvi), pedaqoji qabiliyyətlər (göz təması, nitq, hərəkətlər, sual-cavab alqoritmi və s.) və s. kimi mövzularda müəllim olacaq gənc mütəxəssislərə lazımı bilik və bacarıqların qazandırılması;

Pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan gənc müəllimlər üçün mütəmadi müasir təlim metodları, metodologiya, sosial bacarıqlar, şagirdlərlə iş, valideynlərlə iş və s. mövzularda ixtisasartırma təlimlərinin təşkili;

Müəllimlərin şagirdlərə və peşələrinə olan bağlılığını artırmağa təsir edəcək faktorların müəyyən edilməsi və bu istiqamətdə fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi;

Müəllimlərin peşələrinə olan bağlılığını artırmaq üçün müəllimlər arasında işbirliyini və peşəkar inkişafı təmin edəcək fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi;

Müəllimin peşəyə sədaqətini artırmaq, onların tədris prosesinə və şagirdlərə yanaşmasını daha da inkişaf etdirmək üçün metodik xidmətin təşkili.

Ədəbiyyat

1. Yildirim, I. (2019). Examining teachers' positive psychological capital perceptions and professional commitment. (Unpublished master's thesis). Siirt: Siirt University Institute of Social Sciences.
2. Bakker, A.B., Schaufeli, W.B., Leiter, M.P., Taris, T.W. (2008). Work engagement: An emerging concept in occupational health psychology. *Work and stress*, pp.187-200.
3. Oner, H. (2020). Examining teachers' pre-service education efficacy perceptions, professional commitment perceptions and professional resilience beliefs. (Published master's thesis). Aydın: Adnan Menderes University Social Sciences Institute.
4. Chelik, S. (2008). The relationship between the management models of educational administrators in primary schools and the professional dedication of teachers. (Unpublished master's thesis). Istanbul: Yeditepe University Social Sciences Institute.
5. Barbara, B.L., Grady, M.L. (2007). From first-year to first-rate: Principals guiding beginner teachers. USA: Corwin Press.
6. Michel, H.A., Saracaloglu, A.S. (2013). The first five years: Novice teacher beliefs, experiences, and commitment to the profession. (Doctoral thesis). San Diego: University of California.
7. Kozikoglu, I. (2016). First year of teaching: challenges faced by first-year teachers, their pre-service training competencies and their commitment to the profession. (Published doctoral thesis). Van: Yuzuncu Yil University, Institute of Educational Sciences.
8. Kozikoglu, I., Senemoglu, N. (2018). Development of the teacher perception scale regarding the adequacy of pre-service education: Validity and reliability study. *Van Yuzuncu Yil University Faculty of Education Journal*, pp.552-576.
9. Saracaloglu, A.S., Oner, H., Sivaci, S.Y. (2018). First year experiences of working teachers, their perceptions of their pre-service qualifications and professional commitment. 6th International Curriculum and Instruction Congress, Kars.
10. Dickson, M., Riddlebarger, J., Stringer, P., Tennant, L., Kennetz, K. (2014). Challenges faced by Emirati novice teachers. *Near and Middle Eastern Journal of Research in Education*, pp.2-10.
11. Roehrig, A.D., Pressley, M., Talotta, D.A. (2002). Stories of beginning teachers: First years challenges and beyond. Indiana: University of Notre Dame Press.
12. Jeanlouis, G. (2004). High attrition of first-year teachers in the states of Texas and Louisiana. (Doctoral thesis), Union Institute and University.
13. Erdemir, N. (2007). Problems and complaints faced by science teachers who are new to their profession. *Electronic Journal of Social Sciences*, pp.135-149.
14. Kavas, A.B., Bugay, A. (2009). Deficiencies seen by teacher candidates in their pre-service training and solution suggestions. *Pamukkale University Faculty of Education Journal*, pp.13-21.
15. Sari, M.H., Altun, Y. (2015). Problems faced by new classroom teachers. *Hacettepe University Faculty of Education Journal*, pp.213-226.
16. Celep, C., Bulbul, T., Tunc, B. (2000). Organizational commitment status of candidate teachers. *Trakya University Journal of Social Sciences*, pp.79-86.

17. Zog, H. (2007). The relationship between organizational commitment and job satisfaction of primary school teachers working in Kağıthane district of Istanbul. (Published master's thesis). Istanbul: YTU Social Sciences Institute.
18. Karagoz, A. (2008). The relationship between the ethical leadership roles of primary and secondary school administrators perceived by teachers and teachers' organizational commitment. (Published master's thesis). Istanbul: Yeditepe University Social Sciences Institute.
19. Turhan, M., Demirli, C., Nazik, G. (2012). Factors affecting the level of commitment of classroom teachers to the profession: Elazığ example. *Istanbul Commerce University Journal of Social Sciences*, pp.179-192.
20. Kizil, Sh. (2014). The relationship between teachers' emotional intelligence and organizational commitment (Published master's thesis). Istanbul: Okan University Institute of Social Sciences.
21. Delima, V.T. (2015). Professional identity, professional commitment and teachers' performance. *International Journal of Novel Research in Education and Learning*, pp.1-12.
22. Kozikoglu, I., Senemoglu, N. (2018). Development of the commitment to teaching profession scale: Validity and reliability study. *Journal of Human Sciences*, pp.2614-2625.
23. Kandemir, M. (2019). The relationship between teachers' technological pedagogical content knowledge, their commitment to the profession and their technology usage levels. (Published master's thesis). Van: Van Yuzuncu Yil University Social Sciences Institute.
24. Coban, M.F. (2020). Examining the professional commitment and professional burnout levels of Imam Hatip high school vocational course teachers (Balıkesir example). (Published doctoral thesis). Bursa: Bursa Uludag University Social Sciences Institute.
25. Pehlivan-Kapan, S.O. (2020). Examining the level of dedication of classroom teachers to the profession. (Published master's thesis). Canakkale: Canakkale Onsekiz Mart University, Institute of Social Sciences.
26. Bulbul, M. (2021). Factors determining commitment to the teaching profession and its relationship with the constructivist learning environment. (Published master's thesis). Antalya: Akdeniz University Institute of Educational Sciences.
27. Abay, M. (2021). Examining the levels of professionalism and dedication to the profession of physical education teachers. (Published master's thesis). Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal University Institute of Social Sciences.
28. Kayadelen, M. (2022). The relationship between leadership capacity in schools and teachers' level of dedication to the profession. (Published master's thesis). Uşak: Uşak University Graduate Education Institute.
29. Kilic, H. (2023). The relationship between preschool teachers' classroom management skills, their commitment to the profession, and their level of love for children. (Published master's thesis). Sivas: Sivas Cumhuriyet University Institute of Educational Sciences.
30. Bozdash, Sh. (2013). The relationship between teachers' level of dedication to their profession and their level of implementation of values education. (Published master's thesis). Ankara: Hacettepe University Institute of Educational Sciences.
31. Kocuyigit, M., Egmir, E. (2019). Teachers' pre-service education experiences: An analysis on teacher training. *Mediterranean Journal of Educational Research*, pp.320-346.
32. Ainley, J., Luntley, M. (2007). Towards an articulation of expert classroom practice. *Teaching and Teacher Education*, pp.1127-1138.
33. Klassen, R.M., Chiu, M.M. (2011). The occupational commitment and intention to quit of practicing and pre-service teachers: Influence of self-efficacy, job stress, and teaching context. *Contemporary Educational Psychology*, pp.114-129.
34. Fried, R.L. (2000). *The passionate teacher: A practical guide*. Boston: Beacon Pres., pp.44-54.
35. Guner, H. (2006). Teachers' commitment problem: A study on the example of Istanbul province. (Master's thesis). Istanbul: Marmara University Institute of Educational Sciences.